

TRITON
Praha / Kroměříž

*Děkuji manželce Janě, dcerám Aničce a Markétce
a celé rodině za svatou trpělivost.*

Libor Michalec

SAMETOVÝ HERODES

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Michalec, Libor

Sametový Herodes / Libor Michalec. -- Vydání 1.. -- Praha : Juhaňák
Stanislav - Triton, 2016. -- (13. komnata duše ; svazek č. 12)
ISBN 978-80-7387-563-3

821.162.3-3

- české prózy

821.162.3-3 - Česká próza [11]

Sametový Herodes

Libor Michalec

Stanislav Juhaňák – TRITON

Libor Michalec

SAMETOVÝ HERODES

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

Copyright © Libor Michalec, 2016

© Stanislav Juhaňák – TRITON, 2016

Cover illustration © Oldřich Jelen, 2016

Cover © Renata Brtnická, 2016

Vydal Stanislav Juhaňák – TRITON,
Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,
www.tridistri.cz

ISBN 978-80-7387-563-3

PŘEDMLUVA

Jednou – už je to hezkých pár let – mě pozvala moje známá na vernisáž výstavy obrazů.

Přišla jsem trochu později a hosté už drželi skleničku k přípitku. Pak se mezi sebou živě bavili a já jsem měla čas v klidu si obrazy prohlédnout.

Náhle jako když mě něco přikove k zemi. Obraz, před kterým jsem se zastavila a který tam visel úplně zvlášť a osaměle – ten přece nenamalovala moje známá? Nebo snad...?

Podpis byl skoro nečitelný, ale potvrdil moji domněnku: olejomalbu vytvořil někdo jiný.

Nemohla jsem se od díla odloučit. Fascinovalo mě. Přitahovalo a zároveň nahánělo hrůzu. Lákalo mě do svého děje, ale současně odpuzovalo. Prozrazovalo o sobě mnohé, a přitom zůstávalo tajemné...

Vzpomněla jsem si na ten obraz právě teď, po přečtení knížky, kterou držíte v ruce. Stejně jako v něm je i v těchto řádcích zakleté fantastické vidění světa, v němž žijeme. Je úplně jiné, než jsme zvyklí. Odlišuje se od našeho běžného vnímání. Provokuje, ale zároveň se omlouvá. Zasahuje do našeho nejtajnějšího JÁ...

Jaká škoda, že v naší společnosti, jež se tak ráda chlubí svou vyspělostí, není mnoho prostoru pro jiné vidění světa, než jaké „se sluší a patří“.

Jaká škoda, že lidé s jiným citěním, než které je pokládán za „normální“, stojí pořád opodál, na okraji, jako ten obraz z výstavy.

Jaká škoda, že neumíme naslouchat slovům bláznů... vždyť jsou tak cituplná a pravdivá.

*PhDr. Zuzana Peterová,
psychoterapeutka a spisovatelka,
autorka 16 knih*

P. S.: Ve své psychoterapeutické praxi potkávám mnoho zajímavých lidí. Někteří jsou smutní, jiní pláčou, další nad svým hořem nařikají. Jen někteří z nich – ačkoli je jejich duše vážně nemocná – vidí svět kolem sebe jasným zrakem přesných analytiků. Takoví byli spisovatel Ota Pavel a jeho syn, rovněž spisovatel Jiří. O těchto lidech jsem napsala dvě knížky. Takový je i autor knihy, kterou držíte v ruce...

1

Už pětáctýřicet let chodím po světě a ten svět se pořád jinak točí, aspoň mně to tak připadá, a už pětadvacet let si píšu tajnej deník, o kterém ale kdekdo ví a který je nikoli kronikou mých vzestupů a pádů, ale často jejich původcem a hybatelem.

Všechno to začalo, když na naši velitelskou rotu v Opatovicích nad Labem dorazila s týdenním zpožděním sametová revoluce, o které jsem netušil, že se jednou změní v sametového Heroda požírajícího vlastní děti.

Právě jsem ve svém kanclu štábní krysy louskal *Úvod do vědeckého komunismu* a četl ho stylem znamínko před závorkou, jako že když komunismus byl velkej omyl, stačilo sem tam před sloveso doplnit „ne“, takže v Leninově textu se psalo, že „na každém kroku najdeš úkoly, které by lidstvo mohlo vyřešit okamžitě, a (ne)brání tomu kapitalismus“, „nahromadil nesmírné bohatství a (ne)udělal z lidí otroky“, „vyřešil nejsložitější technické otázky a (ne)způsobil, že se technická zdokonalení nemohou realizovat...“, a byl jsem v tom čtení, stejně jako v životní dráze, teprve na začátku, když do mého kanclu, opatřeného nápisem NEPŘÍTEL MÁ OČI VŠUDE, vtrhnul bývalý pankáč a teď lapiduch Kuba a křičel: „Už je to tady!“ a svítily mu oči jako v rauši a vyprávěl, že v Praze začala revoluce. Jezdil tam se sanitkou a teď přivezl tiskové zprávy a podpisové aršíky a vykládal, jak nějakí obrněnci zmlátili studenty a celá republika je nasraná a že teď už to praskne, protože Gorbačov sem tanky nepošle, a za pár dní jsme se v televizi dívali na hradbu těžkooděnců, jak se jim na přilbách a štítech odrážejí záblesky svíček, kterýma blikají studentky, co křičí: „Máme holé ruce!“

Seděli jsme na pėvéesce s očima přilepenýma na televizní obrazovku, a zatímco jindy nás museli buzerovat a služba vždycky

vyřvála: „Nááástup na televizní noviny!“, teď by nás nikdo nedostal pryč, ale my stejně nevěděli, co se to děje. Krásný holky-studentky byly fajn, ale co když nás taky pošlou střílet do lidí? Pak jeden těžkooděnc strčil do studentky, která mu podávala kytku, a to už bylo moc:

„Jebem to, bohamáriaskaré,“ zařval čobol Kostó, jednou rukou zvedl židličku za kovovou nohu a švihl s ní o stěnu a dévéták v zadu, co nás měl hlídat, se celý scvrknul a odcházel z roty a červená píšťalka mu každým krokem cvrnkala o mosaznou patronu dévéťácké šňůry smutný umíráček.

Takhle to pokračovalo celý další týden. Poslouchali jsme rádio, dívali se na televizi a schůzovali v kinosále a přibližně v době, kdy se v televizi národ dopracoval ke generální stávce, jezdili naši strážáci pořád hlídat muničák do bunkru uprostřed lesa, a jednou při zpáteční cestě zastavili ve vsi a koupili klubko československé trikolory, kterou jsme si rozstříhali a její kousky připnuli na uniformy. Kontráš sice ještě vyslychal: „Čí to byl nápad? Kdo přinesl nůžky? Kdo stříhal? Kdo to platil?“, ale v téže době někteří civilní zaměstnanci vojenský správy už práskali červenýma knížkama o stůl a pro nás základáky nastaly zlaté časy, který se už asi nikdy nebudou opakovat.

Napochodovali jsme jako obvykle na ranní pořadovou trenýrovku, ale nikde nikdo. Setrvačností jsme se seřadili do tvaru, ale ten tvar se pořád ztenčoval a ztenčoval, až jsme se všichni uložili zpátky na bidla a druhý den už nikdo nevytáhnul paty. Na večeri jsme chodili v oranžovém pyžamu nebo modrých tepláčkách a připomínali tak klášter buddhistických mnichů, až na to, že večer jsme z nedaleké hospody vždycky dokouleli do kasáren sud piva a vesele ho vylemtali a bylo to super, zažít na vojně revoluci, ale mně to přesto bylo málo, zprávy z druhé ruky už mi nestačily a za každou cenu jsem chtěl být u toho a vidět všechno na vlastní oči.

„Musím tam jet taky,“ řekl jsem Kubovi na ošetřovně.

„Nejde to. Na štábu si to hlídaj.“

„Ale já mám fakt zdravotní potíže,“ vymýšlel jsem si. „Činka mi při posilování spadla na hrudník a nemůžu dejchat.“

„Ukaž.“

„Hrrrrrrrrch,“ nadechl jsem se.

Zašklebil se, zasunul do stroje tiskopis a ukazováčky datloval nález, a tak jsem druhý den ve tři hodiny ráno vyrazil vlakem, vybaven konzervou lančmítu a dvěma krajíci chleba z vojenských zásob, a doktor ve vojenské nemocnici se zasmál mému nálezu stejně jako Kuba a popřál mi pěkný výlet.

Bylo devět hodin ráno a já stál v centru revoluce a každou chvíli se zpoza rohu vyhnula nějaká demonstrace revolucionářů s transparenty MÁME HOLE V RUCE nebo RUDÉ PRÁZDNO a přijel jsem metrem na stanici Moskevská, opatřenou nápisem KONEČNÁ, Odstupte!, a všichni jsme se tomu smáli, anebo ani ne smáli, jenom se tak povzneseně usmívali, ale hlavně se všichni ti revolucionáři tvářili laskavě jako o Vánocích – netlačili se v tramvajích a metru, ale dávali jeden druhému zdvořile přednost, velkoryse a mírně, jako by byli všichni přiopilí tím pocitem všeobjímající laskavosti, který visel ve vzduchu. Všichni jsme spořádaně mířili na Strahov, kde už stály tisíce lidí dobrovolně jakoby na spartakiádních značkách a cinkaly klíčkama od škodovek a žigulíků a před očima jim blikotal plamínek zapalovače a pak na pódiu zpíval hymnu legendární Karel Kryl, který se po spoustě let vrátil z exilu, společně s Karlem Gottem, „idiotem hudby“, jak jej kdysi nazval spisovatel Milan Kundera navzdory tomu, že národ svého Gotta miloval a každý rok mu v anketě popularity odhlasoval Zlatého slavíka.

Nakonec promluvil takový vousatý muž jménem Ruml. „Právě jsem se vrátil z vězení,“ zaburácel a sametové revolucionáře začalo zajímat, co měl naposledy k obědu, a tak jim do megafonu řekl: „Rýžový nákyp,“ a tisíce, nebo spíš statisíce lidí na spartakiádním stadionu křičely: „NÁKYP NA HRAD!“ a mně se zdálo, že to celé je, jako by se nějaký obrovský kabát obracel naruby, že pravda najednou není to, co se muselo říkat na veřejnosti, ale opravdu

to, co se tajně říkalo u nás doma, v rodině znárodněného kulaka, s dovětkem, že to nesmíme říkat ve škole, nebo nás zavrou. A jak jsem byl v tu chvíli *tabula rasa*, tak se do mě obtiskla celá ta same-tověrevoluční nálada a začínalo mi docházet, že to už nejde za-stavit.

Celý jsem se z toho dmul vzrušením, protože když mladý člo-věk zažije vítěznou revoluci, je to mimořádné štěstí (aspoň to tak ze začátku vypadá), a tak jsem všema pórama vnímal, jak všude kolem pučí a raší a bují nějaký nový a neznámý život, co si před-tím lezl jako krtek pod zemí, ten plachý „život sám“, který najed-nou na chvíli vykouknul... „Tady běží, chytte ho!“ křičí všichni, nikomu se to nepovede, ale jenom to, že jsme ho na chvíli viděli, je něco, co vypadá jako vítězství (ale pak se to může zvrtnout), a to jsem tenkrát netušil, že lapiduch Kuba, který uměl píchat injekce tak, aby to vůbec nebolelo, to uměl proto, že se je naučil píchat do vlastního těla („to je moje intimní záležitost, stejně jako sex,“ říkal mi pak na tohle téma), a že bude první, koho Sa-metový Herodes sežere, což mi došlo, když mi přinesl o pár let později do redakce „horkej“ diktafon a měl tvář plnou boláků, vy-haslý oči a natupírovaný číro a nabízel mi, že ten diktafon prodá s velkou slevou, protože „víš jak, zejtra už bude cena dvakrát ta-ková“.

2

Abych mohl pokračovat, musím se nejdřív vrátit zpátky, protože to je někdy nejjistější cesta vpřed; narodil jsem se v šedesátém devátém v severočeském Žatci, dosídleném po odsunu Sudeťáků, a ve škole jsem měl největší problémy s tím, že jsem se tolik snažil být nenápadný, až jsem paradoxně vyčníval. Taký proto jsem se přihlásil na stavební průmyslovku a po ní na vojnu ke stavářům, bývalým pětépákům, a když jsem dostal povolávací rozkaz, tenkrát v té nezapomenutelné době, kdy se hroutila ervéhápé a Varšavská smlouva, jsme speciálním vojenským vlakem plným odvedených ožralců jeli se spolužákem ze základky Láďou na dvouletou vojenskou službu, které se říkalo „pakárna“.

Když nás vlak vyvrhnul na opatovickém nádraží, vbíhali jsme do kasina jako do mlýnku na maso, v tělocvičně jsme se převlíkali do erárních modrých tepláků a pak do podivného ticha cvakaly nůžky a bzučely strojky a chuchvalce vlasů byly odmetány do košely a svoje civilní oblečení jsme poslali v krabici domů, a ještě jsme na závěr dostali dvojitou studenou sprchu; aby z nás smyli poslední zbytky identity, vypnuli bojler a následně oznámili, že neteče teplá, a tak jsme drkotali zubama a přemýšleli, jestli už to je pro dnešek všechno, anebo ještě něco přijde, a taky samozřejmě přišlo. Když jsme se vymrzlí oblékali do tepláků, jeden mazák-suprák, který tu byl třetí rok, se zeptal, kdo už seděl.

„Já!“ přihlásil se hrdě čobol Kostó.

„Za co?“

„Za starou. Znásilnění a obmedzovanie osobnej slobody,“ pochlubil se Kostó a mazák ho povýšil na velitele sprchování. Další dny jsme od rána do večera cvičili vlevo v bok a čelem vzad, a jak se původně zdálo, že Kostó má před sebou velkou kariéru, tak se během zkráceného třítydenního přijímače ukázalo, že

nepochopí ani „vlevo v bok“, a o zbytek své kriminálníkové autority přišel, když s výkřikem: „Motýl, máte čas lítat?“ honil po buzerplaci babočku kopřivovou. My ostatní jsme se mezitím naučili i „čelem vzad“ a „pohov“, takže jsme směli slavnostně přísahat věrnost socialistické republiky, „za jejíž obranu nasadíme i život“.

Přísaha, která to měla všechno završit, se konala na fotbalovém stadionu nejen za účasti rodičů, sourozenců a milenek, ale i mažoretok a vojenské hudby, ale přesto, nebo snad právě proto se moc nepovedla – nějaký záškodník v kuchyňské směně polil kuchařský stůl špinavým mazlákem, kterým předtím vytíral podlahu, kuchaři v tom vyváleli maso na řízky, a protože se k výdeji jídla chodilo podle velikosti, odnesli to ti nejvyšší z rotty řidičů, kteří se pak během přísahy se slyšitelným kručením v břiše pomalu a sošně káceli ze svých prvních řad před tribunou k zemi.

„Co jste s nima udělali?!“ křičeli výhrůžně rodiče, až jsme se báli, že nám zatrhnou první vycházku, ale nakonec nás pustili, aby rodiče za náma nešli zbytečně, a tak jsem se po dlouhé době viděl s mámou, bráchou i tátou a nechtěl jsem je pustit domů, ale táta spěchal, aby nemusel řídit potmě. Nakonec to tak bylo lepší, slezli jsme se pak všichni čerství vojáci u jednoho dlouhého stolu v hospodě U Oběšenky, a když jsme se o půlnoci rozjařeně vraceli na rotu, netušili jsme, co nás čeká.

„Poplááá!“ rozječela se píšťalka ve čtyři ráno a dozorcí rotty vřeštěli: „Příprava na zrychlený přesun!“ a hned nato: „Nástup na zrychlený přesun!“ a za deset minut už jsme seděli ve véesce s plnou polní na zádech a za hodinu běželi v kanadách a maskáčích s báglem a opicí ze včerejška na zádech; dupali jsme po šterkové polní cestě neznámou krajinou, abychom pochopili, že vojna není kojná. Pak velitel zařval: „Plyn!“ a museli jsme si nasadit plynovou masku, která se hned orosila zevnitř, a člověk neviděl a chtělo se mu zvracet z toho mundúrového zápachu a strašně se mu chtělo zahodit samopal a plynovou masku do voňavého jehličí a pozorovat beránky na obloze, a pár kluků to taky udělalo

a zrovna, když jsem se k nim chtěl přidat, se dlouhý řetězec zbědovaných lidských těl s plnou polní zastavil na pauzu. Skácel jsem se k zemi a chlastal vodu z polní lahve, ale než jsem se stačil vydýchat, už tu byl další povel: „Končit, vztyk!“, tak jsem se zvedal, ale nohy mě neposlouchaly, jako by byly kusy hovězího, a všimnul jsem si, že se na mě dívá velitel, tak jsem mu chtěl říct, že už nemůžu, ale on mě předběhnul a řekl: „To se rozchodí,“ a pak s takovým úšklebkem dodal:

„Když voják nemůže, musí ještě třikrát,“ a já se svýma olověnýma protéžama běžel dál jako v transu a čekal, kdy se sesypu, ale místo toho, divná věc, už nic nebolelo, cítil jsem jenom neznámý tlak v hlavě a něco jako nechci říkat vítězství, a tak se lampasákům, kterým se říkalo „gumy“, málem povedlo mě taky vygumovat, byl jsem ta *tabula rasa*, na které mohli začít stavět vojáka Varšavský smlouvy, jenomže se to zvirtlo, protože za pár měsíců přišla sametová revoluce (o který nikdo netušil, že z ní vyroste Herodes) a ta revoluce všechno zhaftla.

3

Po tý sametový revoluci (který se dneska opatrně říká „listopadové události“, jako by se lidi začali stydět za emoce, které jima tenkrát cloumaly) se nejenom všechno obrátilo vzhůru nohama, ale vypadalo to taky, že nám zkrátí i pobyt v pakárně – nejdřív nám gummy tam nahoře ve Staré Boleslavi slibovaly, že zkrátí vojnu o rok, ale pak ji zkrátily jenom o dva měsíce, a tak kluci základáci, co se cítili ošizení, že nemohli skandovat v Praze na Letenský pláni, vyhlásili v pátek protestní hladovku a napsali o tom dopis na velitelství okruhu. Hladovka měla zvláštní podmínky, protože jsme si třeba mohli kupovat sušenky v armě a konzumovat, co kuchaři ukradli z příručního skladu, a tak od vyhlášení hladovky byla sice prázdná jídelna, ale zato na rotě všichni pořád něco tlačili do hlavy. Byla to jenom taková platonická revoluce, odmocnina té skutečné, což se potvrdilo, když pak v pondělí dal velitel útvaru takticky nástup v jídelně, kde voněly smažený vajíčka, palačinky se šlehačkou, kakao a pomeranče a na každého z nás se tu ještě suše šklebila sušenka Dukla a čtyři generálové ze Staré Boleslavi.

Pokušení těch vůní, na který jsme za ty měsíce o atomkaši a komisárku už málem zapomněli, v kombinaci se strachem z generálů bylo na obyčejný kluky moc. Nejdřív jsme si, to je fakt, posedali ke stolkům v jídelně bez plechových táců jenom s hrnečkem čaje s bromem, ale pak začali generálové mluvit a mluvit a po krátký výměně názorů na demokracii, kázeňský a přestupkový řád, uklizenost plechových skříněk a povolenou délku vlasů hladovka skončila a ty vajíčka se sušenkou a kakaem jsme vcelku spořádaně natlačili do hlavy.

Zase začaly ranní nástupy, kontroly rajonů, zákazy vycházek a buzerace, která po té pauze byla silnější než dřív, asi aby gummy

dohonily, co za těch pár bezprizorních tejdů zameškaly. Polovina roty (včetně mě) dostala podmínku a druhá se postupně střídala v posádkové base, ale stejně jsme věděli, že už to nikdy nebude jako dřív, protože síla těch „sametových událostí“ pronikala za plot s ostnatým drátem naší pakárny nadále skrz televizi a rádio a taky nový časopisy a noviny, a navíc se v tý Starý Boleslavi něco semlelo, výsledkem čehož bylo, že se s odchodem nás mazáků rušil celý náš stavební útvar a proviantní náčelník musel vyplýtvat zásoby.

Mívali jsme k obědu v ty poslední dny uherák nebo šunku jako předkrm, polívku s knedlíčkama jako na svatbě a pak biftek a hranolky s oblohou, někdy ještě zákusek nebo nanuka a kokolu, která ještě nedávno byla produktem toho imperialismu, který podle Lenina (ne)vyřešil světové problémy, takže jsme se (ne)cítili zglajchšaltovaní jako kluci před náma. Dál jsem coby štábní krysa den co den roztácel cyklostyl a alkoholem vlhké stránky secvakával do cenzurovaných zpráv z pakárny, ale už to celé bylo s tím pocitem vítězství nad lampasáckýma gumama, který se uhnízdil někde úplně vespod, a jak jsem se těšil na svobodu, která měla být konečně opravdu svobodou, tak jsem si v té svojí tajné spisovně tajně listoval v obrovských šanonech, kde v osobních kartách byly podrobně zaznamenány životy všech vojáků naší roty i s jejich trestním rejstříkem, osobním hodnocením ze školy i z práce, s posudkama psychiatrů, rodinnýma anamnézama a dědičnýma chorobama, a jak jsem věděl všechno na všechny, měl jsem velké plány do budoucna.

Úderem čtvrté hodiny, sotva odešly gummy, které to na rozdíl od nás měly v pakárně „za milion“, měly jsme my myši pré, protože skončila platnost starých základních řádů, ale nové ještě nikdo nevydal, takže to vypadalo, že je všechno dovoleno, a my jsme si ten náhlej uragán svobody vykládali tak, že můžeme volně vycházet z kasáren, a protože už bylo léto, vyráželi jsme v modrejch teplákách (na který si kdekdo nechal vybatikovat nápis jako „Iron Maiden“ nebo „Black Sabbath“, případně ustríhnuł nohavice

nebo rukávy) na nudapláž a tam vleže na břichu pozorně pozorovali, jak se před náma krásný mladý holky lhostejně svlékají a natírají opalovacím krémem, a protože jsme měli indulonu z vojenských enzetů, ovoce z proviantního skladu a nafukovací duši z obrněného transportéru, těšili jsme se jejich přízni.

„Že vás ještě na poslední chvíli nechám zavřít?“ vyhrožoval pak jednou při drzém návratu přes hlavní bránu nadporučík Mozolík, ale já ho poprosil: „Pane veliteli, buďte vod tý dobroty, nechte mě tu ještě tři tejdny navíc,“ a kluci se řehtali a on se našťval: „Vy jste největší vostuda Varšavský smlouvy,“ řekl, ale zapomněl, že Varšavská smlouva už neexistuje.

4

Připadal jsem si tenkrát líp než na dovolený v Bulharsku a fakticky bych v těch Opatovicích rád ještě chvíli zůstal a rušil stavební útvar, jenomže to bych o hodně přišel, protože tu noc, kdy nás předčasně propouštěli na rozkaz dřívějšího mukla a nynějšího prezidenta, a tím teda zároveň i nejvyššího velitele vojsk Václava Havla, to bylo fakt hustý. Vypouštěli nás v noci, protože měli strach, že budeme dělat bigus na nádraží, světla véesky svítila stejně jako naše oči, které ale nejvíc zářily Radimovi, protože jako správný intelektuál a disident byl zpitý tou umocněnou svobodou, ve kterou jsme při nástupu do pakárny vůbec nedoufali.

V zelený véesce jsme zase seděli ve dvou řadách proti sobě jako při tom zrychleném přesunu, a jakmile motor zaburácel, škvírou v plachtě se snášel ven roj utrhaných čísel i bločků, kterýma jsme si odměřovali čas pakárny. Dovnitř pronikal syrový chladný vzduch, který nám utrhával slova od huby, tak jsme museli řvát, loučili jsme se s pakárnou takovým neartikulovaným pazvukem, zažívali chaotickéj pocit svobody, po tvářích se nám koulely slzy a připadali jsme si jako sám velký Sametový Herodes, ale když nás véeska vysadila na ztichlém nádraží, bylo z nás najednou dvacet různých lidí, kteří se vydají po dvaceti různých cestách, ale taky dvacet čerstvě propuštěných muklů, jakoby utržených ze řetězu, který se neumějí na svobodě chovat.

„My totiž jedem dneska z vojny domů!“ hulákal někdo, když jsme vtrhli do napůl obsazeného kupé a probudili tam spící osádku, která se za našeho vítězného chechotu radši přesunula jinam. Za chvíli jsme dorazili na nádraží v Pardubicích a potom přistavili rychlík do Prahy, vlezl jsem si do vagonu a za chvíli mi to pod nohama pšouklo, se světem kolem hrklo a já stál dál na místě, ale svět mi začal utíkat pod nohama.

„A když nepřijedeš, tak určitě napiš,“ volal ještě Radim, který mi nabídnul, že u něho v Ústí můžu bydlet, a jeho hlas pomalu zanikal v pravidelném ratata rozjíždějícího se rychlíku. V Praze jsem vystoupil na hlavním nádraží a všechno mi tu přišlo hrozně barevný a sváteční – jak si lidi čtou, co chtějí, a jedí a pijou, na co dostanou chuť, jak i nádražáci chodí v rozepjatých uniformách s vyhrnutýma rukávama – to všechno bylo nesamozřejmě samozřejmé a já jako ve snu došel na Václavák a pak jsem si v obchodním domě Máj koupil sandály a barevné bermudy a hned se do nich v kabince nasoukal a takhle jsem nadšeně došel až na Florenc, kde jsem se utábořil u zastávky na Žatec a za hodinu a půl vystoupil na žateckém autobusáku, který mi připadal menší a šedivější, než jsem ho znal.

Cestou domů jsem se stavil u mámy v honosné budově té její pojišťovny a pozoroval, že i tady jsou stěny jaksi vybledlejší, tichý klapot psacích strojů mi připadal obyčejnější a všednější a za jedním ošuntělým psacím strojem datlovala mamka, drobná a starostlivá, tak zabraná do práce, že si mě ani nevšimla.

„Tak jsem přijel z vojny,“ povídám a mamka se pomalu otočila od rozepsaného tiskopisu a jako by jí chvíli trvalo, než mě poznala, jako by vůbec neměla radost a ještě jí v hlavě doznívala práce, jen tak ledabyly se podívala na staronového člena domácnosti a řekla: „Doma máš připravené rizoto,“ ale pak hned dodala: „Večer to oslavíme,“ a já ani nebyl šokován, že se neraduje, protože jsem čekal, že si přinesu domů svůj svět, kterému nikdo nebude rozumět, připravil jsem se na to.

„Zítř ráno jedu do Ústí.“

„A to si ani neodpočineš?“ namítla a já na to, že odpočívat budu v neděli, a máma se znovu ponořila do tiskopisu a já šel z vojny domů rodným městem cizích lidí a myslel jsem na to, že jsem mohl být k mámě uctivější, protože prožívala těžkou dobu – zatímco já se radoval z pádu komunismu, ona nemohla, protože byla ve straně, neutekla jako ti kariéristi, co hned převlíkli kabát, a ani by nemohla, protože na tak malém městě a s jejím

svědomím to nešlo, a tak máma, která z toho, že byla členkou KSČ, nikdy neměla nic než povinnosti, mi psala na vojnu, že ji teď všichni urážejí a vyčítají, že to ona prý může za všechno, co se tady dělo, i její brácha na ni křičel, že ona může za to, že popravili Slánského a Horákovou a že sem přišli Rusáci, až jí vstoupily slzy do očí, a pak ředitele té jejich pojišťovny odvezli do blázince, protože nevěděl, jestli je dobrý nebo špatný, ale zachránila ji babička, která všechny své děti postavila do latě, ať si laskavě vzpomenu, že tahle její dcera byla vždycky z nich ze všech nejhodnější a nejpoctivější a nejčestnější.

Babička byla nejsilnější člověk z naší rodiny, přežila obě války i vlastní smrt, když jí řekli, že má rakovinu a dali jí pět let, ale ona těch let žila ještě čtyřicet, tak její slovo pořád platilo, přemýšlel jsem a ani jsem se nenadál a byl jsem doma. Tolikrát jsem si představoval tenhle okamžik, co při tom budu všechno prožívat, ale neprožíval jsem nic, jako bych byl zase kus hovězího.

Doma nikdo nebyl, tak jsem na chvíli znejistěl, jestli jsem tady správně, protože z botníku zmizely všechny moje boty, ale sotva jsem vstoupil do pokojíku, pro změnu jsem si připadal, jako bych se zrovna vrátil ze školy, kde se mi o přestávce zdál dlouhý a divnej sen o vojně. Vybaloval jsem pak špinavé ponožky do pračky a ohříval si rizoto, když přišel táta ze svého úřadu.

„No nazdar, vojáku,“ pronesl tím svým mírně ironickým tónem. Byli jsme tak dlouho od sebe, že jsme si neměli co podstatného říct, ale my jsme byli vždycky daleko od sebe a nikdy jsme si neměli co podstatného říct, a tak jsme si teď vlastně byli blízko aspoň tím, že spolu mluvíme, tak jsem plkal o vojně, hlavně těch „sametových událostech“ a o tom posledním dnu, který byl nejbližší, a tušil jsem, že mě bude táta přemlouvát, abych tu zůstal, ale stejně už jsem byl rozhodnutý odejít, protože soukromou revoluci nebo válku, kterou si musí každý syn vybojovat se svým otcem, jsem už měl za sebou.

Pozoroval jsem tátu očištěnýma očima bez všech těch tichých i hlasitých projevů nesouhlasu a protestu, které jsem předtím

proti němu míval. S mámou jsme vždycky drželi proti němu, byl nevrlý a nabručený, a já si myslel, že proto, že nemohl být ve straně, protože mu strana sebrala statek a protože chodil do kostela jako ministrant; musel být uprostřed nás osamělý, napadlo mě, ale přitom když jsme šli někam celá rodina, on schválně chodil pět metrů před náma nebo za náma, jako kdyby k nám nepatřil nebo nechtěl patřit.

„Ty prej zejtra jedeš do těch novin,“ řekl táta oznamovacím tónem a já jsem mu odpověděl úplně stejně, jako jeho mladší kopie: „No, já jsem si to už domluvil.“

„Kdepa tam budeš bydlet?“

„U jednoho kámoše.“

„U kámoše... kámoše... Kolik ti daj peněz?“

„Ze začátku dvanáct set, ale potom to prej bude nahoru.“

„To teda nevím, to teda nevím, hochu,“ strachoval se táta, a tak mi zůstal v paměti toho dne – trochu menší a nahrbený, ale hlavně jakoby strašně zestárlý.

„Já myslím, že teďko budou všude potřebovat novináře. Tak je musej i zaplatit.“

„K čemupak by je potřebovali?“

„No, aby vystrnadili komunisty.“

„No a co,“ řekl táta, „tak zase bude vládnout jiná strana,“ a já mohl zešílet z toho, jak ničemu nevěřil anebo měl ze všeho strach anebo ho komunisti zlomili, když jim tenkrát po únoru vosumačtyřicátýho sebrali statek. Spousta lidí tu dobu přežila jako gumoví panáci, uměli se včas ohnout, a teď přišla doba, že se narovnávali, ale táta neuměl žít jako ocelové péro nebo gumový panák.

Tenkrát v době, kdy Sametový Herodes byl ještě na houbách, kdy žil jako embryo uvnitř své matky revoluce (anebo otce sametové události), se „to“ šířilo jako stepní požár až do zapadlých koutů české kotliny a já doma neměl stání, protože jsem chtěl do krajského města žít se novinářinou.

Když mi v létě přišlo na vojnu oznámení, že přijímačky na žurnalistiku jsem neudělal, musel jsem se rozhodovat rychle. Vrátit se do stavebního podniku, odkud jsem na vojnu odešel, jsem nechtěl ani přes vlastní mrtvolu, a tak jsem během víkendu po zamítavém dopisu napsal tři krátký sloupky, anebo, jak se tenkrát ještě občas říkalo, „entrfiletky“ a poslal je do krajského deníku s prosbou, že tam chci nastoupit.

Esděčko neboli *Severočeský deník* byly noviny, které naše rodina odebírala ještě dřív, než jsem se narodil. Každý den ležely na stole, potaženém pogumovaným ubrusem, přičemž táta četl sport, máma si vystříhovala recepty a já luštil křížovku, a když se jich ve sklepě shromáždilo dvacet kilo, odvezl jsem je na kárce do sběru.

Příští týden mi na vojenskou adresu přišly sobotní noviny, kde všechny tři sloupky najednou otiskli, a k tomu ještě připojený dopis, že mě berou, a tak mě ranní autobus vyvrhnul na nádraží neznámého města Ústí nad Labem, kde už jsem byl na jednom opuštěném z vojny u kamaráda Aleše, a i když tenkrát se mi tady líbilo, teď, jak jsem tu byl sám, zdály se mi ty vysoké skleněné paláce a tramvaje a to všechno tak monstrózní, až jsem měl pocit, že tady nikdy nemůžu žít.

Držel jsem se lidí mířících z autobusáku do centra, a tak jsem objevil skleněný palác s obrovskou rudou hvězdou na štítě a srpem s kladivem pod štítem. Jenom proto, že jsem nechtěl být

zlomený jako táta, jsem zatlačil na mosaznou kouli u dveří z koutového skla a s potlačovaným vzrušením stoupal po mramorovém schodišti a klepal na koženkové dveře s vizitkou šéfredaktora.

Novináři pro mě byli ztělesněním moci. Znal jsem jednu redaktorku z *Květu* s mašličkou ve vlasech, která za mnou přijela na „útvár“ a rozpoutala tam „rušambo“.

„Co vás zajímá?“ zeptal se jí tenkrát náčelník štábu.

„Všechno,“ špitla roztomile a dostala se do tajné spisovny, mučníčku, vozového parku, prostě všude, protože její novinářský průkaz byl něco jako odznak moci. Mluvila běžně s politiky, vědci, umělci a já chtěl být jako ona, chtěl jsem vědět, kdo jsou tihle lidé, co každý den rozhodují o tom, jaký byl včerejší den, co bylo důležité a povedené a co se mělo udělat jinak! Proč to dělají a proč je všichni každý den znovu čtou, poslouchají a sledují?

„Dobrý, dobrý den. Tak to jste vy, kdo by chtěl u nás pracovat?“ zeptal se ten chlap s ohleduplným hlasem a hluboko propadlými očima.

„Já jsem vám přece psal články, ještě když jsem byl na vojně. A váš zástupce mi to slíbil.“

„Slíbil? Opravdu, člověče?“

Šéfredaktor měl neuvěřitelně vysoké a ostře lomené čelo se zkrabacenou kůží, v očích tvrdý lesk a tvářil se odmítavě a přemlouval mě, abych šel radši studovat.

„Ale já už jsem dal v práci výpověď a vy jste mi to slíbili,“ hájil jsem se s nečekanou vzpurností, která byla v rozporu s mým celkově zakřiknutým vzhledem a na chvíli ho přesvědčila, že bych tuhle práci pro voráchle snad mohl dělat.

„Když už jsme to slíbili, tak vás vezmeme na zkušební lhůtu,“ přemýšlel. „Nejdřív byste šel na pár týdnů do sekretariátu, abyste se naučil korektury, redigování, upravování čtky. Potom vás můžem vyzkoušet jako okresního zpravodaje.“

Jeho druhý zástupce byl o poznání formálnější: „Jako elév dostanete nástupní plat dvanáct stovek. Bez daní vám zůstane tak na jogurt a dva rohlíky k obědu.“

„Hahaha.“

„Já to myslím vážně.“

Vyplnil jsem nějaký lejstra a odnesl je do účtárny a potom jsem rozrazil ty dveře z kouřového skla a zase mě ofoukl chladný vánek svobody a já se coural městem, které jsem viděl podruhé v životě, a na tržnici jsem se znovu snažil vyvolat v sobě ten včerejší pocit opilosti svobodou, ale místo toho jsem jenom prozaicky pokukoval, jak babky zelinářky prodávají celer, mrkev a rajčata vedle Vietnamce s tričkama, botama, hodinkama a vším možným, a když jsem si o kus dál chtěl vzít párek v rohlíku, prodavač po mně chtěl – světe, div se – peníze.

Po víkendu jsem už přijel doopravdy a místo buchet jsem si vezl náhradní slipy, ponožky, tričko a *Úvod do teorie žurnalistiky*. Měl jsem bydlet u Radima, ale nevěděl jsem, jestli to ještě platí. Radim byl na vojně řidič a něco jako chemik-průzkumník, chodil do stráží a po nocích hrál na kytaru v umývárce, protože tam byla nejlepší akustika. Jen tak mezi řečí mi řekl, že byl jako kluk přeborníkem republiky v šachu a ping-pongu, a mě, teprve když jsem stál před panelákem, ve kterém bydlel, napadlo, že je vlastně dost drzý nastěhovat se k člověku, kterýho znám jenom z vojny.

„Hele, fakt to není blbý?“ zeptal jsem se ho pro jistotu.

„To neřeš.“

Tak jsem se přistěhoval do Radimova bytu dva plus jedna, který si původně jeho emancipovaná maminka zařizovala s elegancí ředitelky mateřské školy pro sebe. Byl podřízen železnému diktátu vkusu vyšších vrstev – měkké koberce a houpací křeslo, kuchyňská linka polepená jutou a televize schovaná ve skříni, protože Radim tvrdil, že by ji jinak vyhodil z okna.

První týden v civilu byly divokým kolotočem hospod, nových tváří, pro které byl redaktor *Severočeského deníku* zajímavou ozdobou, platonických erotických zážitků a prázdných půllitrů v hospodě Na Zátíší pod rozložitou jabloní, ze které padaly první kyselé plody.

Kromě povrchních a zbytečných známostí jsem přes Radima získal dva kamarády-básníky – Kaulyho s planoucím zrakem, který jinak pracoval jako zásobovač ve fabrice na sodu, a Pavla, drátotažce a těžkého milovníka, a k naší partě patřila taky jedna holka, jmenovala se Blanka a chodila s Radimem už před válkou, protože on byl bourák, takový ten týpek jako Steve McQueen a Blanka prostě neslyšela, když jí před válkou řekl, že se rozchází. Měla se k němu po návratu tak, že to nemohl nevidět, i když to byla Kaulyho láska, ale nebylo mi jasné, jestli se do ní Kauly nezamiloval právě proto, že stejně jako on obdivovala Radima, největšího borce široko daleko.

Takový tu byly propletený vztahy a já nikdy nic podobného neviděl, a proto jsem je fascinovaně hlídal jako v transu. Snad to ani všechno nebyla pravda, prostě jsem si to domýšlel z náznaků a gest, ale všechno to tak přesně do sebe zapadalo, až jsem se divil, jak je možné, že ani Kauly, ani Pavel, a dokonce ani Radim nic takhle s odstupem vidět nechtěli, a nechtěli ani slyšet, jak o tom mluvím, a já, kluk z malého města, zase nevěděl, že takové věci se neříkají.

6

To s kamarádama byl skutečněj život a práci v sekretariátu jsem chápal jako nutné zlo; vlastně jsem neměl pořádně co dělat než z dálnopisu trhat četku, která s deptající neúnavností prskala na papírovou roli události z domova i ze světa, a rozdělovat zprávy na hromádky – Domov, Svět a Sport.

Sportáci to měli nejlepší – vždycky věděli, na jaký výsledky čekají a kolik jim zaberou místa, nic je nemohlo překvapit, ale zase ty jejich zprávy nebyly tak důležitý, protože ve skutečnosti o tom, co se stalo dneska ve světě (a o čem teda budou lidi zítra číst, nad čím kroutit hlavou nebo se radovat), rozhodoval metér, a to mezi osmou a půl devátou večer. Podíval se na Televizní noviny a podle nich vybral nejdůležitější zprávy, přihodil krátké zajímavosti typu *Prostitutky založily odbory*, aby regionální noviny měly něco jinýho než celostátní deníky a pak pomocí metérského pravítka rozpočítal články na dva sloupce strany sedm. Pokud tam byla opravdová bomba, jako například *Saddám Husajn vyhlásil válku Americe*, nechal si místo na první straně, ale to bylo málokdy. Na stranu jedna patřil domov a na otvírák hlavně regionální zpráva, noční mūra všech elévů: zajímá vás filozofie nenávisti Saddáma Husajna, ale musíte psát o tom, že brambory letos ještě dvakrát podraží.

„To je prosívací síto, hochu,“ říkával s oblibou sedmdesátiletý vedoucí sekretariátu pan Semirád. „Tady se zrno oddělí od plev.“

Pracovní elán metérů pak stoupal úměrně s tím, jak se venku smrákalo, tiskové agentury soupeřily s televizí, a proto se už v 19:35 dálnopis rozdrnčel zprávama, které teď už televize nestihla převzít. Články, které se celý den kupily na stole, pak metér během pár minut rozkreslil do stránky a odnesl sazečům, telefonát stíhal telefonát, neboť vždycky se vyhazovalo a předělávalo

a kolem půl desáté, když slušní lidé vypínají televizory a jdou spát, pocítili službu konající metěři něco velmi vzdáleně připomínajícího erekcí – to rotačky s ohlušujícím rachotem začaly chrlít noviny a vzduch čpěl vůní tiskařské černě.

Učil jsem se krátit zprávy, což bylo docela jednoduchý, protože se prostě škrtnul poslední odstavec, bral jsem telefony od krajánků z okresních redakcí, kteří diktovali aktuálky na první stranu, a hlavně se učil vycházet s věčně nabručenýma metěrama, již tady zpravidla končili proto, že jim něco jiného nevyšlo – měli jsme tu manko v mlékárně, politickou mrtvolu i cirhózu jater.

Po třetím týdnu jsem se z téhle služby vysvobodil přesně jako kdysi po maturitě ve stavebním podniku: šel jsem za šéfem, že chci dělat něco pořádného.

„Navrhni něco konkrétního,“ vybídl mě, a já to čekal: v rodném Žatci se blížila dočesná, největší chmelařská slavnost na světě. Šlo jen o to, že v Žatci už zpravodajka byla.

„Potřebuje prohnat perka,“ řekl šéf, a tak jsem se vracel domů do Žatce jako okresní zpravodaj a letěl na adrenalinovém mraku vstříc zářivé budoucnosti. Přitáhl jsem ze sklepa zaprášené balíky loňských esdéček a z nich vytrhal články o česání chmele a pak jsem poučen lítal po chmelnicích a svezl se speciálním brigádnickým vlakem, který dopravil do Žatce stovky studentů, a hned první článek jsem diktoval v neděli odpoledne z telefonní budky na našem sídlišti.

V novinách vyšel jako otvírák s velkým titulkem na první straně uprostřed a na žádný další text už jsem pak nikdy nebyl tak pyšný (dokonce ani na román, co mi později vyšel, za ten jsem se, upřímně řečeno, naopak styděl až k zbláznění). Denně jsem pak z poštovní budky diktoval do sekretariátu povinné dvě zprávy a něco navíc, pokaždé na účet volaného. Objevil jsem novou americkou česačku, která ušetřila práci čtrnácti brigádníků, a problémy studentů se zemědělským družstvem, jež se předtím dvacet let tutlaly. Jezdil jsem za chmelem na kole podél řeky Ohře čarokrásnou srpnovou krajinou každý den, udělal jsem interview se

staronovým nejmocnějším byznysmenem přes český chmel, který se právě vrátil ze světového zasedání v Düsseldorfu, potomkem německých Židů, kteří se celá staletí dohadovali se zbytkem světa, na kolik přijde jeden žok chmele, a tudíž jak drahé bude pivo. Nejdřív se to dohadovalo v Žatci, ale za první republiky se to dohadování přesunulo pár set kilometrů na západ do Hamburku a ještě později o dalších několik set tisíc kilometrů dál na západ do New Yorku.

Chmel, který mě tak bavil, ale po dočesné skončil a já se zaseknul a pár měsíců psal ošuntělé zprávičky, z nichž nejzajímavější byla o tanku zvaném Osvoboditel, který neznámí recesisté natřeli na růžovo daleko dřív, než to od nich okopčili velký umělci v Praze.

Nemohl jsem ve svém dětském pokojíku svobodně dýchat; připadal jsem si tu jako na návštěvě, byl listopad a večer se brzy stmívalo, seděl jsem nad psacím strojem a mučil se psaním, které mě nebavilo, a měl jsem pocit, že mi Sametový Herodes jde po krku, že jsem si moc zvyknul na svobodu a volnost a nedokážu už žít sešněrovaně, tak jsem pod postelí vystrachal černý kartonový obal, ve kterém jsem nosil rýsovací prkno, a na ten karton jsem žlutě napsal: „Nikomu nevěř!“ a pověsil si ho na zeď.

Rochnil jsem se ve své depresi až do Vánoc, jenomže i deprese, když trvá příliš dlouho, začíná být nudná, a mě z ní tenkrát vytáhnul nápad, že si budu psát deník doopravdy. Probudil jsem se s tím v jednu hodinu v noci, všude tma, brácha, který přijel na opuštěný z vojny, hlasitě chrápal, a do mě jakoby odněkud shůry vstoupilo požehnání (které se pak změnilo v neštěstí), že si budu deníkem předepisovat život.

Já deníku zadám informace, jak to se mnou je, a on je vyhodnotí a určí další postup a já ho buď dodržím, nebo nedodržím, ale pak budu vědět, že jsem sraab, říkal jsem si v jakési třesavce, skoro až náboženském vytržení. Já teď sice nevím, co bude zítra, ale vím, že deník mi vybere stanovisko, jak se k tomu, co bude, mám zachovat, zapisoval jsem si, abych to do rána nezapomněl, a pak

už uklidněně, jako by ve mně praskla další železná obruč, jsem přemýšlel o tom, že žijeme v revoluční době, která je chaotická a zmatečná, takže kdo chce vzrušující příběh, ve kterém se neztratí, musí si pro něj sám shánět děj.

V jedné knížce jsem četl, že člověk skrz literaturu dovršuje a dosvědčuje sebe sama, jenomže mně se to zdálo zbytečně komplikovaný, jít na to přes cizího hrdinu a vymyšlený svět, a rozhodl jsem se utvářet literaturou nebo spíš prostě tím svým psáním sebe sama ve skutečném světě, a v tom okamžiku jako by ve mně praskaly další obruče, které vytvářel ten systém od roku padesát, kdy dědovi znárodnili statek a my jsme žili s tou křivdou dějinou i osobní ve světě, kde vládli křiváci.

Pak jsem konečně usnul jako po těžké práci a zdálo se mi, že jsem v hospodě bral z podlahy knížku filozofie, která mi vypadla, a ukládal ji do tašky ke kazetáku. Dívali se na to kotelníci z vojny a hádali se, jestli bude nadporučík Mozolík příští rok prezidentem, a já řekl, že nanejvýš náčelníkem chemického skladu, a všichni se smáli, i máma.

Už pětáctýřicet let chodím po světě, ale tenkrát začátkem devadesátých let to nebyla chůze ani běh, byl to přízemní let, aquaplaning neboli ztráta přilnavosti, a jak se teď zpětně procházím po vlastním životě, zdá se mi, jako by si každé místo a čas vynucovaly svoji perspektivu, jako by se skrze mě nechaly vyprávět a já byl jenom médium, na který se to exponovalo.

Předem jsem věděl, že se z vojny vrátím někam jinam, než odkud jsem odešel, ale nevěděl jsem kam, ale teď, po „noci dlouhejch nožů“ jsem věděl, že si to „kam“ musím najít sám a že doma už nevydržím, a abych měl děj pro svůj deník, napadlo mě, že půjdu dělat dřevorubce do Beskyd nebo že se nechám najmout do děmonického divadelního souboru Dřevo, kde herci žijou jako jogíni a pak hrají v podivném baletu svůj život, ale nakonec jsem se rozhodnul, že to zkusím říct šéfredaktorovi; třeba mi najde fleka v Ústí, kam mě to pořád táhlo.

Na setkání zpravodajů jsem měl strach, že to šéfovi neřeknu, tak jsem to na něj vybalil, ještě než porada začala, a ono to fungovalo a šéfredaktor mě povýšil na kulturního redaktora.

Dostal jsem klíč od vlastní kanceláře, zase takové tajné spisovny, kde už nebyl nápis NEPŘÍTEL MÁ OČI VŠUDE, ale obývací stěna, křesílka, konferenční stolek a kobereček, a jak jsem se prohraboval skříněma a šuplíkama a zkoumal, co všechno mi patří, napadlo mě, že komunisti skončili, jak si předpověděli – vybuchla neutronová bomba kapitalismu a oni zmizeli, zatímco všechen jejich majetek zůstal bez poškození buržoazním uchvatitelům.

Nakonec jsem ke kultuře dostal i zpravodajství z Českolipska, kde jsme neměli krajánka, a tak jsem objížděl kraj a pozoroval, jak pučí nově získanou svobodou, která lidem spadla do klína, když už ani nevěřili, že ji někdy budou mít a ani si s ní kolikrát